

**BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARINING KASBIY
KOMPOTENTLIGINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI**

Mirzaxalova Sohobaxon Davronbek qizi

Turon xalqaro unversiteti 1-kurs magistranti

Gumanitar fanlar pedagogika fakulteti

Lingvistika(ingliz tili) yo'nalishi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak ingliz tili pedagoglarining kasbga yovnalgan komponentligini shakllantirish haqiga kerakli ma'lumotlar berilgan. Ingliz tili o'qituvchisining madaniyatlararo kompetentsiyasi o'rganilayotgan tillar madaniyatida qabul qilingan aloqa qoidalari va an'analarini, ona va o'rganilayotgan tillar madaniyatining tizimli aloqalarini uch jihatdan hisobga olish bo'yicha bilim va qobiliyatni nazarda tutadi.

Kalit so'zlar: kasbiy komponentlik, tarkibiybasoslar, natijalar, sintez, qadriyat, tayyorgarlik.

Аннотация: В этой статье представлена необходимая информация о формировании профессиональной составляющей будущих педагогов английского языка. Межкультурная компетентность учителя английского языка предполагает знание и умение учитывать правила и традиции общения, принятые в культуре изучаемых языков, системные связи культуры родного и изучаемого языков в трех аспектах.

Ключевые слова: профессиональная составляющая, структурные основы, результаты, синтез, ценность, подготовка.

Annotation: this article provides the necessary information on the right to form a professional-oriented component of future English educators. The intercultural competence of an English teacher implies knowledge and ability to take into account the rules and traditions of communication adopted in the culture of the languages studied, the systematic ties of the culture of the native and studied languages in three ways.

Keywords: professional component, content, results, synthesis, value, preparation.

Kasbiy kompetentlik – mutaxassis tomonidan kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarning egallanishi va ularni amalda yuqori darajada qo'llay olinishidir. Kasbiy kompetentsiyaga ega mutaxassis, o'z bilimlarini izchil boyitib boradi, yangi axborotlarni o'zlashtiradi, davr talablarini chuqur anglaydi, yangi bilimlarni izlab topadi, ularni qayta ishlaydi va o'z amaliy faoliyatida samarali qo'llay oladi. O'zbekiston sharoitida ham pedagogga xos kasbiy

kompetentlik, uning o'ziga xos jihatlari o'rganilgan bo'lib, ular orasida B.Nazarova tomonidan olib borilgan tadqiqot o'ziga xos ahamiyat kasb etadi.

O'zbekistonda pedagogning kasbiy kompetentligi, uning o'ziga xos jihatlari o'ranilgan bo'lib, ular orasida B.Nazarova tomonidan olib borilgan tadqiqot o'ziga xos ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotchining fikriga ko'ra pedagogga xos kasbiy kompetentlik negizida quyidagi tarkibiy asoslar tashkil etadi:



Kasbiy kompetentlikka ega bo'lishda o'z ustida ishlash va o'z-o'zini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. O'z-o'zini rivojlantirish vazifalari o'zini o'zi tahlil qilish va o'zini o'zi baholash orqali aniqlanadi.

O'z ustida ishlash quyidagilarda ko'rinadi:

- kasbiy BKMni takomillashtirib borish;
- faoliyatga tanqidiy va ijodiy yondashish;
- [1] - kasbiy va ijodiy hamkorlikka erishish;
- ishchanlik qobiliyatini rivojlantirish;
- salbiy odatlarni bartaraf etib borish;
- ijobiy sifatlarni o'zlashtirish.

O'zini o'zi tahlil qilish orqali pedagog o'zini o'zi obyektiv baholash imkoniyatiga ega bo'ladi. Zero, pedagoglarning kasbiy kompetentlik sifatlariga ega bo'lishida ularning o'z-o'zini baholash malakalariga egaligi ham muhimdir. Kasbiy-pedagogik kompetentlikka kiradigan barcha kompetensiyalarni amalga oshirishning asosida ingliz tili o'qituvchisining kasbiy-gnostikaga asoslangan kasbiy - lingvistik kompetensiyasi yotadi. O'qituvchilarni haqiqatan ham tilni o'zlashtirishga tayyorlash uchun didaktik faoliyatning tuzilishini aynan u belgilaydi. Ushbu kompetensiya bo'lajak ingliz tili o'qituvchisining asosiy professional funksiyalarini amalga oshirish imkoniyati sifatida tushuniladi. U chet tilini o'qitish jarayonida bo'lajak o'qituvchi faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini aniq va yorqin aks ettiradi. Zarur pedagogikkompetensiyalar va shaxsiy fazilatlarini sintezi o'qituvchi shakllantiradigan ushbu kontseptsiyaning asosini tashkil etadi:

- 1) rivojlanayotgan shaxsni ijtimoiylashtirish va shakllantirish bo'yicha amaliy vazifalarni samarali hal qilish qobiliyati,
- 2) ko'p madaniyatli jamiyatda o'zini anglash qobiliyati,
- 3) globallasuv jarayoni sharoitida samarali ta'sir o'tkazish qobiliyati,
- 4) madaniyatlar muloqotiga, madaniyatlararo o'zaro aloqalarni amalga oshirishga qobiliyati;
- 5) qadriyat yo'nalishlari, tabiat, jamiyat, odamlarning ma'naviy tajribasi va o'ziga yo'naltirilganligini rivojlantirish orqali shaxsni jamiyatga muvaffaqiyatli qo'shilishi uchun qulay sharoitlarni ta'minlash.

Kasbiy kompetensiya o'qituvchining kasbiy-pedagogik kompetentsiyasini tashkil etuvchi barcha subkompetentsiyalarning mohiyatini belgilaydi. Boshqa barcha kompetensiyalar uning asosida amalga oshiriladi. Bu ingliz tili o'qituvchisining tanlangan kasbiy-pedagogik funktsiyalarini bajarishda amalga oshiriladigan barcha kompetensiyalarning asosidir:

-□ turli xil ijtimoiy, milliy, qiymatli-semantik yo'nalishlarni hisobga olgan holda umuminsoniy qadriyatlar tizimiga yo'naltirilgan ingliz tili o'qituvchisining umum madaniy kompetentsiyasi; o'zbek jamiyatidagi diniy, kasbiy jamoalar va guruhlar; ijtimoiy va kasbiy aloqalarning adekvatligini ta'minlaydigan ijtimoiy-madaniy va madaniyatlararo muloqot qobiliyatlariga ega bo'lish; jamoada ishlashga tayyorlik, qabul qilingan axloqiy va huquqiy normalar asosida o'zaro ijtimoiy munosabatlar, odamlarga hurmat ko'rsatish, ishonchli sheriklikni saqlash uchun javobgar bo'lish istagi; zamonaviy sivilizatsiyani saqlash va rivojlantirish uchun insonparvarlik qadriyatlarining ahamiyatini anglash; -atrofdagi tabiat, jamiyat va madaniy merosga nisbatan axloqiy majburiyatlarni qabul qilishga tayyorlik; umuminsoniy va umumbashariy muammolarni hal qilishga qaratilgan ilmiy tafakkur merosiga egalik qilish; tafakkur madaniyatini egallash, ma'lumotlarni tahlil qilish, umumlashtirish, maqsadlar qo'yish va ularga erishish yo'llarini tanlash qobiliyati, og'zaki va yozma nutq madaniyatini egallash; intellektual rivojlanish uchun bilim, o'zini o'zi boshqarish usullari va vositalarini qo'llash qobiliyati, madaniy darajani, kasbiy kompetensiyalarni oshirish, o'z sog'lig'ini saqlash, axloqiy va jismoniy jihatdan o'sishga erishish; ijtimoiy -shaxsiy ziddiyatli vaziyatlarda fuqarolik pozitsiyasini egallash qobiliyati; -mamlakat fuqarosi sifatida o'z huquq va majburiyatlarini bilish; faoliyati davomida Fuqarolik Kodeksi, boshqa me'yoriy hujjatlardan foydalanish qobiliyati; gumanizm, erkinlik va demokratiya tamoyillari asosida jamiyatni rivojlantirish va rivojlantirishga tayyorlik va intilishni namoyish etish; doimiy ravishda shaxsiy rivojlanishga intilish, ko'nikma va malakasini oshirib borish; kuchli va kuchsiz tomonlarini tanqidiy baholash, yo'l xaritasini belgilash va o'z-shaxsiy rivojlanish vositalarini tanlash qobiliyati; kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun yuqori motivatsiyaga ega bo'lgan bo'lajak kasbning ijtimoiy ahamiyatini anglash (140, 27-bet); ingliz tili

o'qituvchisining umumiy pedagogik kompetentsiyasi kasbiy faoliyatni amalga oshirishga psixologik-pedagogik tayyorgarlikni anglatadi. Pedagogika fanida psixologik-pedagogik kompetensiya tushunchasi o'quvchilarni o'qitish va tarbiyalash jarayonida sifatli natijalarga erishishga imkon beradigan o'qituvchining kasbiy, kommunikativ, shaxsiy fazilatlarining adekvat, proporsional to'plami sifatida belgilanadi.

Ushbu kompetensiya pedagogik qadriyatlarni anglash, pedagogik jarayonni loyihalashga, pedagogik faoliyatda izlanishlarga qimmat munosabati; pedagogik fikrlash kontseptsiyasini amalga oshirish vositasi sifatidagi qadriyatlar; pedagogik aloqa va xatti-harakatlar, pedagogik texnologiyalar; kasbiy faoliyatning innovatsion tarkibiy qismlarini qabul qilish va tushunishni o'z ichiga oladi. Shuningdek, u o'quv va pedagogik muammolarni hal qilish texnologiyalari haqidagi bilimlarni; pedagogik texnologiya, uning mohiyati, tarkibiy qismlari; ta'lim texnologiyalarini loyihalash va konstruksiyalariga qo'yiladigan talablar; pedagogik muloqot va xulq-atvor normalarini o'z ichiga oladi. Uning tarkibiga quyidagi subkompetensiyalar kiradi: 1) tashkiliy (madaniyatlararo muloqotni o'qitish bo'yicha o'qituvchining bevosita faoliyatini amalga oshirishda yetakchi bo'lib, o'quvchilarda ushbu qobiliyatni shakllantirib, madaniyatlararo muloqotining doimiy ishtirokchisi bo'lishiga imkon beradi); 2) loyihaviy (madaniyatlararo o'zaro munosabatlarga tayyor shaxsni shakllantirishga qaratilgan ish usullarini rejalashtirish qobiliyatida ifodalanadi); 3) tadqiqot (ingliz tilini o'zlashtirishning ta'limiy-ijtimoiy ahamiyatini tahlil qilish qobiliyatini anglashga qaratiladi); 4) nazorat qilish (sinfda va undan tashqarida madaniyatlararo muloqotni tashkil qilish va amalga oshirishda o'quvchilarning harakatlarining muvaffaqiyatini baholash qobiliyatini talab qiladi)

Ingliz tili o'qituvchisining madaniyatlararo kompetentsiyasi o'rganilayotgan tillar madaniyatida qabul qilingan aloqa qoidalarini va an'analarini, ona va o'rganilayotgan tillar madaniyatining tizimli aloqalarini uch jihatdan hisobga olish bo'yicha bilim va qobiliyatni nazarda tutadi. Uslubiy kompetensiya, bir tomondan, o'qituvchining o'quvchilarga o'z mavzusini o'rgatish qobiliyatini, boshqa tomondan, o'z-o'zini tarbiyalash faoliyatining zarurligi va mahoratini nazarda tutadi. Shunday qilib, ingliz tili o'qituvchisining uslubiy kompetentsiyasi bilimlarni (psixologik-pedagogik, ijtimoiy, umumta'lim), ko'nikmalarni (kasbiy pedagogik, maxsus, o'z-o'zini tarbiyalash), ijodiy pedagogik faoliyat ko'nikmalarini sintez qilishi, o'qituvchi o'quvchilarga ta'lim berish uchun o'z texnologiyasini ishlab chiqishi, o'quv va tarbiya jarayonining mantig'ini tuzishi, yuzaga keladigan qiyinchiliklar va muammolarni hal qilishi, pedagogik muammolarni mustaqil va harakatchan yechish texnikasi, g'oyalarni shakllantirish, fikrlash doirasidan tashqarida o'ylashi uchun zarurdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Arziqulov D.N. Kasbiy kamolotning psixologik o‘ziga xos xususiyatlari. Psixol fan nom dissavtologiyasi. – Toshkent: 2002
2. Большакова З.М., Тулькибаева Н.Н. Компетенции и компетентность // Вестник ЮУрГУ. - 2009
3. Худайқуллова F.B. “Bo’lajak pedagoglarda kasbiy kompetentlikni shakllantirishning o’ziga xos xususiyatlari”
4. В. Nazarova “Pedagogga xos kasbiy kompetentlik”
5. wikipedia.org
6. <https://azkurs.org/kompetentlik/tushunchasining/mohiyati.html>
7. [https://cyberleninka.ru/article/n/bo-lajak-pedagoglarda-kasbiy kompetentlikni-shakllantirishning-o-ziga-xos-xususiyatlari](https://cyberleninka.ru/article/n/bo-lajak-pedagoglarda-kasbiy-kompetentlikni-shakllantirishning-o-ziga-xos-xususiyatlari)